

Utvidgning eller minskning av parametrar och undersökningsfrekvens

Här ger Livsmedelsverket vägledning om hur kraven i lagstiftningen kan uppnås. Vägledningen är inte bindande och utesluter inte andra sätt att uppfylla kraven.

På den här sidan hittar du information om när och hur antalet parametrar och undersökningsfrekvensen ska utvidgas och får minskas enligt 10 § SLVFS 2001:30.

Utvidgning av antalet parametrar och utökning av undersökningsfrekvensen

Den som upprättar ett undersökningsprogram ska ta hänsyn till resultatet av faroanalysen när undersökningsprogrammet upprättas. Om något av de villkor som anges i bilaga 3 avsnitt D del I till SLVFS 2001:30 uppfylls ska antalet parametrar utvidgas eller undersökningsfrekvensen i undersökningsprogrammet utökas.

Ett exempel på det är att om den som producerar dricksvatten i sin faroanalys upptäcker att det finns en brandövningsplats i tillrinningsområdet och man har konstaterat att det finns PFAS i råvattnet, så behöver undersökningsprogrammet utökas med undersökning av PFAS. Verksamhetsutövaren behöver också avgöra hur ofta undersökning av parametrar som lagts till i undersökningsprogrammet behöver göras. Parametrar kan läggas till i den normala eller utvidgade undersökningen. Man kan även välja andra frekvenser vid behov.

En del faror kan förekomma mer frekvent vid vissa årstider, till exempel cyanobakterier. De kan behöva kontrolleras oftare vid de tidpunkter då de förekommer. Faror som utgör en akut risk för människors hälsa bör undersökas ofta.

Om dricksvattenanläggningen producerar eller distribuerar en liten volym dricksvatten, och därmed genomför få utvidgade undersökningar, så kan det vara nödvändigt att utöka den normala undersökningen med analys av en specifik parameter. För större dricksvattenanläggningar där fler undersökningar genomförs kan det istället vara tillräckligt att lägga samma parameter i den utvidgade undersökningen om den genomförs årligen eller flera gånger per år.

Parametrar kan även behöva läggas till i undersökningsprogrammet för att säkerställa att desinfektionen är effektiv och att eventuella föroreningar som kommer från biprodukter från desinfektionen hålls på så låg nivå som möjligt utan att desinfektionens effektivitet riskeras. Om ett desinfektionsmedel till exempel kan ge upphov till desinfektionsbiprodukterna klorit och klorat så kan undersökningsprogrammet behöva utökas med dessa parametrar.

Desinfektionsbiprodukter

Ett annat exempel är att undersöka enterokocker på utgående dricksvatten. Enterokocker är liksom *E. coli* en indikator på fekal förorening. Enterokocker tillhör normalt den utvidgade undersökningen, och undersöks därför vid provtagningspunkten dricksvatten hos användare. Fynd av enterokocker leder till bedömningen otjänligt.

I bilaga 2 till SLVFS 2001:30 finns samma gränsvärde för enterokocker även för provtagningspunkten utgående dricksvatten. Gränsvärdet för utgående dricksvatten kan utnyttjas om man beslutar att komplettera normal undersökning på utgående dricksvatten med parametern enterokocker, med motiv att ha en mer frekvent rutinmässig kontroll på fekal förorening.

Oftast tar man i faroanalysen bara hänsyn till faror som innebär en direkt hälsorisk. Vid undersökning av dricksvatten analyseras i många fall parametrar som inte är faror i sig, men där förhöjda halter kan påverka ett beredningssteg negativt. Exempelvis kan färg, turbiditet, organiskt material och järn göra så att UV-desinfektionens effektivitet minskar och därmed kan dricksvattnet bli en hälsorisk. Har man till exempel ökade halter av organiskt material i sitt råvatten kan frekvensen av COD_{Mn}-analysen behöva utökas.

Man kan även behöva utöka frekvensen av kloridanalyserna om råvattentäkten ligger i ett område där det finns risk för inträngning av salt och/eller reliktvatten. Ökade kloridhalter innebär ingen hälsorisk men blir halterna tillräckligt höga kan dricksvattnet i stor sett bli oanvändbart.

Minskning av antalet parametrar och undersökningsfrekvensen

Den som upprättar ett undersökningsprogram ska ta hänsyn till resultatet av faroanalysen när programmet upprättas. Under de förutsättningar som anges i bilaga 3 avsnitt D del II till SLVFS 2001:30 får antalet parametrar eller undersökningsfrekvensen i undersökningsprogrammet minskas. Verksamhetsutövaren ska överlämna underlag för minskning av antalet parametrar eller undersökningsfrekvensen till kontrollmyndigheten.

Observera att parametern *E. coli* inte omfattas av undantagsmöjligheterna. Parametern måste alltid undersökas enligt den undersökningsfrekvens som anges i bilaga 3 avsnitt C tabell II till SLVFS 2001:30.

Den normala undersökningen innehåller parametrar som är viktiga för att övervaka dricksvattnets kvalitet och som fungerar som indikatorer på problem eller risk för människors hälsa. Därför är det olämpligt att undanta många av dessa parametrar.

De parametrar som Livsmedelsverket bedömer möjligen kan omfattas av undantag i den normala undersökningen är ammonium, järn och mangan. Samma princip gäller för den utvidgade undersökningen men här finns möjlighet till undantag för fler parametrar.

Om undantag görs för en parameter som både har ett gränsvärde för tjänligt med anmärkning och otjänligt så är det alltid gränsvärdet för tjänligt med anmärkning som ska användas vid beräkning och bedömning av om undantag kan göras utifrån vad som anges i bilaga 3 avsnitt D del II punkt 1 och 3 till SLVFS 2001:30.

Minskning av undersökningsfrekvensen

Ett exempel på när undersökningsfrekvensen kan minskas för en parameter är bekämpningsmedel. För att kunna minska frekvensen måste samtliga prov som tagits enligt fastställt undersökningsprogram under minst tre år vara lägre än 60 procent av värdet som anges i bilaga 2 till SLVFS 2001:30.

Gränsvärdet för enskilda bekämpningsmedel är 0,10 µg/l. För att undersökningsfrekvensen ska kunna minskas för enskilda bekämpningsmedel så får den uppmätta halten från samtliga prov under minst tre år inte få överskrida värdet 0,06 µg/l.

För mindre dricksvattenanläggningar där utvidgad undersökning (där bekämpningsmedel ingår) bara görs vart tredje år, räcker det att samtliga prov vid denna provomgång underskrider värdet 0,06 µg/l för att minskning av undersökningsfrekvensen ska kunna göras.

Den minskade frekvensen ska fastställas i förhållande till parametrarnas långsiktiga trend och koncentrationens variation. Det innebär att man bör vara uppmärksam på parametrarnas förändringar även om kraven för undantag uppfylls. Om man till exempel ser att en parameter långsiktigt har en stigande trend kanske det inte är lämpligt att ge undantag.

Åtgärder för att minska halterna för en parameter kan behöva göras om det finns en uppåtgående trend även om gränsvärdet i SLVFS 2001:30 inte överskrids. I de fallen bör man särskilt noga bedöma om det överhuvudtaget är lämpligt att minska undersökningsfrekvensen samt i vilken omfattning undersökningsfrekvensen kan minskas.

Undantag från möjligheten att minska undersökningsfrekvensen

Undersökningsfrekvensen för tritium kan inte minskas. Undersökningar ska alltid genomföras om det krävs enligt bilaga 3 avsnitt B till SLVFS 2001:30. För de övriga radioaktiva parametrarna radon, total alfaaktivitet, total betaaktivitet och indikativ dos kan undersökningsfrekvensen minskas om förutsättningarna i bilaga 3 avsnitt D del II punkt 1 till SLVFS 2001:30 uppfylls. Se exemplet ovan.

För närvarande behöver ingen dricksvattenanläggning analysera artificiella radionuklider inklusive tritium annat än i händelse av ett oförutsett utsläpp. Dricksvattenanläggningar som ligger nära en kärnteknisk anläggning kan på sikt komma att behöva utföra sådana analyser. Strålsäkerhetsmyndigheten utreder för närvarande (2018) inom vilka geografiska områden det kan komma att bli aktuellt.

Borttagning av parametrar

För att kunna ta bort en parameter helt från undersökningsprogrammet måste samtliga prov som tagits enligt fastställt undersökningsprogram under minst tre år vara lägre än 30 procent av gränsvärdet som anges i bilaga 2 till SLVFS 2001:30. Exempel för det finns ovan under minskning av undersökningsfrekvensen. För att kunna ta bort parametern från undersökningsprogrammet i exemplet om bekämpningsmedel gäller att de uppmätta halterna från samtliga prov under minst tre år inte får överskrida värdet 0,03 µg/l.

Borttagning av parametrar får göras om faroanalysen bekräftar att människors hälsa skyddas från skadliga effekter av alla slags föroreningar i dricksvatten. Det innebär att man i faroanalysen ska ta hänsyn till alla faror som rimligen kan förväntas finnas, med nuvarande kunskapsunderlag, för att skydda människors hälsa.

Just vad gäller bekämpningsmedel har bedömningen gjorts att det inte är nödvändigt med kraven på att parametrarna måste vara lägre än 30% av gränsvärdet för att kunna ta bort parametern enligt bilaga 3, avsnitt D, del II, punkt 3 till SLVFS 2001:30. Vid bedömning av borttagning av bekämpningsmedel kan man i de flesta fall använda sig av faroanalysen kombinerat med villkoret för bekämpningsmedel i bilaga 3, avsnitt B till SLVFS 2001:30. Villkoret anger ju att endast de bekämpningsmedel som antas förekomma i en vattentäkt behöver analyseras.

Ser man till bekämpningsmedlen aldrin, dieldrin, heptaklor och heptakloreoxid, som har otjänlighetsgränsvärdet 0,030 µg/l skulle kravet på att parametern måste vara lägre än 30% av gränsvärdet innan parametern kan tas bort innebära att halten av parametrarna måste vara lägre än 0,009 µg/l. De flesta laboratorier kommer dock inte ned till så låga analysnivåer. Det innebär att regeln om lägre än 30% inte kan tillämpas. Dessa fyra bekämpningsmedel är dock oerhört ovanligt att man påvisar.

Vid fynd och påvisade halter av andra bekämpningsmedel än aldrin, dieldrin, heptaklor och heptakloreoxid finns möjlighet att ta bort bekämpningsmedel om halterna är lägre än 30% av gränsvärdet.

Undantag från möjligheten att ta bort parametrar

För de radioaktiva parametrarna radon, total alfaaktivitet, total betaaktivitet, tritium och indikativ dos gäller inte samma undantagsmöjligheter som för övriga parametrar när det handlar om att ta bort parametrar från undersökningsprogrammet.

Istället gäller att parametrarna endast kan tas bort under en särskilt angiven tidsperiod om kontrollmyndigheten bedömer att parametern sannolikt inte kommer att förekomma i en täkt i halter som skulle kunna innebära en risk för att det uppstår avvikelse från de värden som anges i bilaga 2 avsnitt B och C till SLVFS 2001:30.

Om mängden utgående dricksvatten understiger 100 m³/dygn och det inte sker någon förändring av dricksvattnets kvalitet mellan punkterna utgående dricksvatten och dricksvatten hos användare finns också möjlighet för kontrollmyndigheten att besluta om att inga undersökningar behövs vid punkten utgående dricksvatten. Förutsättningarna för det beskrivs i bilaga 3 avsnitt D del II punkt 4 b till SLVFS 2001:30. Verksamhetsutövaren ska vid behov överlämna underlag till kontrollmyndigheten för denna bedömning.

Vid små dricksvattenanläggningar som har en liten eller ingen distributionsanläggning kan kvaliteten på utgående dricksvatten ibland antas vara den samma som kvaliteten hos användaren. Detta kan gälla för till exempel mindre livsmedelsföretag med egen dricksvattenanläggning.

Senast uppdaterad 10 februari 2020 Ansvarig grupp SV_SL